

## STUDIU COMPARATIV PRIVIND GUVERNANȚA REGIONALĂ ȘI STRATEGIILE DE SPECIALIZARE

Romașcan Mihaela, Ghenea Paul-George

Profesor coordonator: Prof. univ. dr. Profiroiu Alina-Georgiana

### Rezumat

*Acest studiu oferă o analiză comparativă a abordărilor în guvernanta regională și implementarea strategiilor de specializare inteligentă (S3) în România, Finlanda, Spania și Portugalia, evidențiind modul în care aceste țări adaptează și aplică principiile S3 pentru a stimula inovația regională și dezvoltarea durabilă. Prin examinarea viziunilor strategice, sectoarelor prioritare, provocărilor și realizărilor, precum și a impactului asupra ocupării forței de muncă și a sinergiilor cu politicile globale/europene, studiul subliniază importanța unei guvernante regionale eficiente și a unui cadru colaborativ inclusiv pentru succesul implementării S3.*

*Analiza indică diferențele și similitudinile în abordările țărilor studiate, accentuând rolul adaptării la contextul socioeconomic specific și la provocările regionale. Se remarcă importanța proceselor de „descoperire antreprenorială” și a participării stakeholder-ilor în elaborarea și implementarea strategiilor care vizează sectoare cheie, cum ar fi IT&C, energie, agricultura, tehnologiile verzi și educația. Provocările identificate includ suprapunerea responsabilităților și complexitatea guvernantei, în timp ce realizările se concentrează pe atragerea investițiilor, promovarea inovației și adaptarea la nevoile pieței de muncă prin dezvoltarea competențelor relevante.*

*Concluzia studiului subliniază necesitatea unei guvernante regionale adaptative și a unui efort de colaborare între sectorul public, cel privat și societatea civilă, pentru a răspunde eficient la dinamica globală și a stimula dezvoltarea economică durabilă. Această analiză contribuie la literatura existentă prin evidențierea modului în care strategiile de specializare inteligentă pot fi optimizate pentru a reflecta avantajele competitive regionale, promovând inovația și sustenabilitatea în contextul politicii de coeziune a Uniunii Europene.*

**Cuvinte-cheie:** guvernanta regională, specializare inteligentă, inovație regională, dezvoltare durabilă, colaborare intersectorială, adaptabilitate regională.

## Introducere

În contextul actual al globalizării și al tranzițiilor economice rapide către paradigme bazate pe cunoaștere și inovație, capacitatea regiunilor de a se adapta și de a răspunde eficient la provocări devine esențială pentru asigurarea creșterii economice durabile și a competitivității. Această cercetare își propune să analizeze dinamica guvernancei regionale și implementarea strategiilor de specializare inteligentă (S3) în patru contexte europene distincte: România, Finlanda, Spania și Portugalia. Aceste studii de caz au fost selectate datorită varietății lor economice, sociale și instituționale, oferind o perspectivă cuprinzătoare asupra modurilor în care diferite regiuni navighează în peisajul complex al inovării și dezvoltării.

Strategiile de specializare inteligentă, promovate de Uniunea Europeană ca instrumente esențiale pentru politicile de coeziune, vizează stimularea creșterii economice prin capitalizarea pe domenii de inovație și forțe competitive regionale. Conceptul de „S3” subliniază importanța unui proces de „descoperire antreprenorială”, prin care actori din diverse sectoare – academice, de afaceri și guvernamentale – colaborează pentru a identifica cele mai promițătoare oportunități de investiții în cercetare și inovație.

Această lucrare își propune să exploreze modul în care structurile de guvernare regională influențează eficacitatea implementării S3, analizând interacțiunea dintre politici, actori și procese instituționale în promovarea inovației și dezvoltării regionale. Prin examinarea comparativă a abordărilor și rezultatelor strategiilor de specializare inteligentă în cele patru regiuni, studiul oferă o înțelegere a provocărilor, oportunităților și practicilor de succes în adaptarea și aplicarea S3, evidențiind rolul important al guvernancei regionale adaptative și colaborative în contextul european.

## I. Stadiul actual al cunoașterii

### 1. Necesitatea și oportunitatea temei

În actualul context economic și social, tranziția către economii bazate pe cunoaștere și inovare a impus reevaluarea strategiilor de dezvoltare regională. Această necesitate derivă din recunoașterea că regiunile dispun de resurse și potențiale unice, care, dacă sunt identificate și valorificate printr-o abordare strategică, pot contribui semnificativ la creșterea competitivității și la dezvoltarea durabilă. În acest sens, conceptul de specializare inteligentă (S3) a emergent ca o abordare inovativă care încurajează regiunile să se concentreze pe sectoarele în care au avantaje competitive și potențial de inovație (Foray D. D., 2009).

Specializarea inteligentă, prin promovarea unei colaborări strânse între actorii regionali – universități, întreprinderi, centre de cercetare și autorități publice – urmărește să stimuleze capacitatea inovativă și să genereze creștere economică durabilă la nivel regional. Această abordare se distinge prin adaptabilitatea la specificul și nevoile fiecărei regiuni, contrar unor politici „one-size-fits-all” anterioare, și pune un accent deosebit pe procesele de „descoperire antreprenorială” (McCann P, 2013)

Pe de altă parte, guvernarea regională joacă un rol esențial în implementarea efectivă a strategiilor de specializare inteligentă. Capacitatea de guvernare a unei regiuni, adică modul în care sunt structurate și funcționează instituțiile sale, influențează în mod direct succesul acestor strategii. Guvernarea eficientă permite o mai bună coordonare și aliniere a politicilor și acțiunilor de dezvoltare regională, facilitând astfel inovația și creșterea economică (Rodríguez-Pose, 2013)

Astfel, necesitatea și oportunitatea integrării guvernancei regionale cu principiile specializării inteligente în strategiile de dezvoltare regională reprezintă o temă de cercetare actuală și relevantă. Analiza acestui cadru integrat oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care

regiunile pot naviga provocările economiei globale și pot identifica traiectorii sustenabile de dezvoltare, subliniind importanța unei abordări strategice și coordonate la nivel regional.

## 2. Conceptualizarea temei

Pe măsură ce societățile contemporane se confruntă cu provocări economice, sociale și de mediu din ce în ce mai complexe, importanța guvernantei regionale și a specializării inteligente devine tot mai evidentă. Guvernanța regională, așa cum a fost definită de (Hooghe, 2003), se referă la procesele prin care deciziile sunt luate și implementate la nivel regional, implicând o varietate largă de actori din sectorul public și privat, precum și din societatea civilă. Această abordare multidimensională și colaborativă este esențială pentru adresarea eficientă a provocărilor regionale, subliniind nevoia de cooperare între diferiți actori pentru stabilirea și atingerea obiectivelor comune.

Specializarea inteligentă, conform lui (Foray D. , 2015), oferă o abordare strategică a dezvoltării economice care încurajează regiunile să se concentreze pe domeniile lor de forță și potențial de inovație. Prin promovarea concentrării resurselor pe nișe specifice, această strategie vizează creșterea competitivității regionale pe piața globală, asigurând în același timp o dezvoltare economică sustenabilă și incluzivă. Procesul de descoperire antreprenorială, un element central al specializării inteligente, facilitează identificarea oportunităților de inovație și de investiție care pot stimula creșterea economică.

Interacțiunea dintre guvernanța regională și specializarea inteligentă este, așadar, fundamentală pentru realizarea unei dezvoltări regionale eficiente. O guvernanță regională puternică și eficientă, așa cum a argumentat (Pierre, 2000), este necesară pentru implementarea reușită a strategiilor de specializare inteligentă. Aceasta implică crearea unui cadru de coordonare și colaborare între diversele părți interesate, asigurând alinierea obiectivelor și resurselor regionale. (Rodríguez-Pose, 2013) a subliniat, de asemenea, importanța creării unui mediu favorabil inovației și creșterii economice prin guvernanța regională eficace.

Pentru a avansa dezvoltarea regională durabilă și competitivitatea la nivel global, este necesar să se elaboreze un cadru integrat care să îmbine principiile guvernantei regionale eficiente cu abordările inovative ale specializării inteligente. Acest cadru ar trebui să promoveze colaborarea între sectorul public, cel privat și societatea civilă, încurajând în același timp investițiile în domenii de inovație specifice regiunii. Prin urmare, succesul inițiativelor de dezvoltare regională depinde nu doar de identificarea strategiilor adecvate de specializare, ci și de capacitatea de a implementa aceste strategii într-un mod coordonat și colaborativ, subliniind rolul esențial al guvernantei regionale în promovarea unei creșteri economice inteligente, sustenabile și incluzive.

## 3. Studii relevante în domeniu

În ultimii ani, cercetarea academică a avansat semnificativ în înțelegerea dinamicilor inovării regionale și a specializării inteligente, evidențiind rolul central al proximității, interconectivității și instituțiilor în promovarea dezvoltării economice durabile. Lucrările semnificative în acest domeniu oferă o perspectivă cuprinzătoare asupra modului în care diferitele dimensiuni ale proximității – geografică, cognitivă și socială – influențează capacitatea regiunilor de a inova și de a se adapta la schimbările dinamicelor economice globale. În particular, (Pierre-Alexandre Balland, 2015) subliniază importanța interacțiunilor dintre aceste tipuri de proximitate pentru inovare, arătând că succesul inovării regionale depinde de capacitatea actorilor de a colabora și de a împărtăși cunoștințe într-un mediu caracterizat de diversitate și complementaritate.

Pe lângă proximitate, conceptele de „relatedness” și conectivitate în domeniile tehnologice sunt pentru înțelegerea și implementarea eficientă a strategiilor de specializare inteligentă. (Iacobucci, 2016) explorează aceste concepte, argumentând că legăturile și interdependențele dintre

diferitele domenii tehnologice sunt necesare pentru designul și punerea în practică a strategiilor de specializare inteligentă. Această abordare evidențiază necesitatea unei înțelegeri profunde a structurilor și rețelelor industriale regionale pentru a identifica domeniile cu cel mai mare potențial de creștere și inovare.

În același timp, studiile arată că nu există o singură cale spre succes în inovare regională. (Isaksen, 2016) descriu un „mozaic” de modele de inovare care coexistă la nivel regional, subliniind faptul că o politică de inovare eficientă trebuie să recunoască și să valorifice această diversitate. Această perspectivă este completată de (Capello, 2016), care discută despre tranziția de la teoria la practica strategiilor de specializare inteligentă, identificând provocările și limitele care apar în acest proces, precum și posibilele direcții de dezvoltare viitoare.

Implementarea strategiilor de specializare inteligentă în contextul politicii de coeziune a Uniunii Europene, așa cum analizează (McCann P, 2013), reprezintă o oportunitate de a stimula creșterea regională prin inovare. Aceste strategii, atunci când sunt aplicate cu succes, pot contribui semnificativ la creșterea economică inteligentă, sustenabilă și incluzivă. În plus, (Foray D. , 2015) și (Rodríguez-Pose, 2013) accentuează importanța unei guvernante eficiente și a instituțiilor solide ca fundație pentru orice efort de dezvoltare regională, subliniind rolul critic al procesului de descoperire antreprenorială și al calității instituționale în succesul implementării specializării inteligente.

## II. Prezentarea țărilor

### 1. România

România abordează strategiile de specializare inteligentă (S3) cu un angajament puternic către inovare și cercetare, evidențiind o viziune strategică pe termen lung pentru sistemul său de cercetare-inovare până în 2030. Prin elaborarea și implementarea atât a Strategiei Naționale de Cercetare, Inovare și Specializare Inteligentă 2022-2027, cât și a strategiilor regionale de specializare inteligentă pentru perioada 2021-2027, țara își propune să consolideze cultura economică a inovației și să stimuleze colaborarea public-privat în sectoare cheie.

Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Centru 2021-2027 reprezintă un exemplu concret de angajament regional către inovare, cu accent pe sectoare precum managementul apei, protecția biodiversității, managementul deșeurilor și transportul sustenabil. Aceasta subliniază importanța construirii unei culturi economice orientate către inovare și dezvoltare durabilă.

La nivel național, Strategia Națională de Cercetare, Inovare și Specializare Inteligentă 2022-2027 stabilește direcții clare pentru promovarea excelenței, recompensarea performanței și facilitarea colaborării între sectorul public și cel privat. Cu obiective generale ce vizează dezvoltarea sistemului de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI), sprijinirea ecosistemelor de inovare și creșterea colaborării europene și internaționale, strategia națională pune bazele pentru o transformare semnificativă a peisajului inovării din România.

În Regiunea Vest, Strategia Regională de Specializare Inteligentă 2021-2027 identifică domenii de specializare strategică precum agricultura și industria alimentară, eficiența energetică, industria manufacturieră, TIC și industria 4.0, subliniind importanța parteneriatului regional și a consultării publice în elaborarea și implementarea politicilor de CDI.

Aceste strategii, la nivel național și regional, reflectă angajamentul României de a se alinia la obiectivele Uniunii Europene privind inovarea și dezvoltarea durabilă, promovând o abordare coordonată și integrată a specializării inteligente. Prin concentrarea pe sectoare cheie și facilitarea colaborării între diferiți actori din ecosistemul de inovare, România își propune să își consolideze poziția ca lider în domeniile de specializare inteligentă, contribuind astfel la competitivitatea și sustenabilitatea economiei sale la nivel european și global.

## 2. Finlanda

Finlanda se distinge în Uniunea Europeană prin adoptarea unei abordări progresive și orientate către viitor în ceea ce privește guvernarea regională și strategiile de specializare inteligentă (S3). Această națiune nordică valorifică profund angajamentul său către sustenabilitate și inovație socială, punându-și amprenta pe dezvoltarea regională printr-un angajament ferm față de aceste principii. Strategiile S3 joacă un rol pivotal în modelarea direcției inovației și a dezvoltării regionale, cu o accentuare particulară pe abordarea provocărilor sociale și a nevoilor emergente. Această strategie este în perfectă alinie cu inițiativele Pactului Verde European și ale Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă stabilite de ONU, marcând o tranziție semnificativă către o economie mai verde și mai echitabilă (Meyer, 2022).

Implementarea politicilor în Finlanda, în lumina strategiilor S3, demonstrează un angajament neclintit către inovația care nu se limitează doar la tehnologia de avangardă. În schimb, aceasta include o gamă largă de sectoare, de la meșteșugurile tradiționale și inovația socială, până la energia verde, recunoaștând diversitatea și unicitatea regiunilor europene. Conform (Comisiei Europene, 2023), aceste strategii vizează maximizarea potențialului regional prin valorificarea punctelor forte specifice fiecărei zone, facilitând astfel colaborări strânse între întreprinderi, instituții de cercetare, guverne și comunitățile locale. Prin urmare, regiunile sunt încurajate să-și formeze și să-și implementeze propriile strategii de inovație, reflectând o abordare personalizată și incluzivă în fața dezvoltării (Comisia Europeană, 2023).

Angajamentul Finlandei față de aceste strategii subliniază o viziune strategică care nu numai că propulsează țara pe o traiectorie de creștere economică dinamică și competitivă la nivel european, dar facilitează și tranziția esențială spre sustenabilitate și inovație socială. Implementarea efectivă a S3 în Finlanda este o mărturie a capacității sale de a se adapta și de a răspunde eficient la provocările globale emergente, cum ar fi dependența de combustibili fosili, securitatea alimentară, transformarea digitală, îmbunătățirea sistemelor de sănătate și promovarea unei economii circulare. Astfel, Finlanda își consolidează poziția de lider în domeniul inovației sustenabile și al dezvoltării regionale, evidențiind rolul său important în configurarea viitorului sustenabil al Europei.

## 3. Spania

Spania, ca membru al Uniunii Europene, se angajează activ în adoptarea și implementarea Strategiilor de Specializare Inteligentă (RIS3), cu scopul de a stimula dezvoltarea regională și a asigura convergența în cadrul politicii de coeziune a UE. Aceste eforturi sunt fundamentale, având în vedere diversitatea regională a țării și provocările socio-economice cu care se confruntă multe dintre regiunile sale. Un exemplu elocvent al acestor eforturi și al provocărilor asociate este regiunea Extremadura, care servește drept studiu de caz pentru explorarea dinamicii convergenței regionale în contextul aplicării RIS3.

Extremadura, ca zonă de convergență, beneficiază de acces la fonduri UE, dar, în perioada 2008-2014, a experimentat o divergență față de media UE, conform unui studiu (Madeira, 2021). Această regiune a prezentat semne de dinamică pozitivă la începutul perioadei de programare 2014-2020, dar, începând cu 2017, procesul de convergență a stagnat. Această stagnare sugerează că, deși fondurile și programele tematice și regionale au fost implementate, acestea nu au generat rezultatele anticipate sau nu au fost suficiente pentru a compensa ritmul mai rapid de creștere economică observat în alte regiuni ale Spaniei. Acest context subliniază limitările RIS3 în a cataliza transformarea economică în regiunile mai puțin dezvoltate, punând în discuție eficacitatea strategiilor de specializare inteligentă ca principal motor al politicii de coeziune pentru regiunile defavorizate (Madeira, 2021).

Această situație indică necesitatea unei recalibrări a strategiilor RIS3, pentru a asigura că acestea reprezintă un instrument eficient în promovarea convergenței regionale și a dezvoltării durabile

în întreaga Spanie. Este vital ca strategiile de specializare inteligentă să fie adaptate nevoilor specifice și contextului fiecărei regiuni, luând în considerare particularitățile socioeconomice și capacitățile de inovare locale. Prin personalizarea și ajustarea fină a acestor strategii, se poate maximiza impactul lor asupra creșterii economice și inovării la nivel regional, contribuind astfel la o distribuție mai echitabilă a oportunităților de dezvoltare în cadrul Spaniei.

Această abordare necesită o colaborare strânsă între autoritățile locale, întreprinderi, instituții de cercetare și societatea civilă, pentru a identifica și valorifica oportunitățile unice de inovare și creștere în fiecare regiune. Prin încurajarea unei implicări active și a unui parteneriat eficient între diferiții actori regionali, Spania poate aspira la o aplicare mai reușită a RIS3, care să promoveze o dezvoltare regională inclusivă și sustenabilă, aliniată la obiectivele mai ample ale politicii de coeziune a UE.

#### **4. Portugalia**

Implementarea strategiilor de specializare inteligentă (S3) în Portugalia reprezintă un angajament semnificativ față de inovare și cercetare, esențial pentru promovarea dezvoltării regionale și naționale. Laranja, Edwards, Pinto și Foray (2020) au evaluat acest proces, subliniind atât provocările, cât și realizările întâmpinate. Inițiativa a început cu un cadru multi-nivel, integrând o strategie națională și șapte strategii regionale, pentru a oferi actorilor locali un rol cheie în elaborarea strategiei prin „Procesul de Descoperire Antreprenorială”. Cu toate acestea, implementarea S3 s-a confruntat cu dificultăți, inclusiv suprapunerea responsabilităților și probleme de guvernare, care au complicat desfășurarea eficientă a strategiilor (Smart Specialisation Platform).

Un eveniment pivotal a fost organizarea unei întâlniri care a reunit decidenți politici, antreprenori, mediul academic și cetățeni, accentuând importanța guvernării îmbunătățite și a implicării în „Procesul de Descoperire Antreprenorială” pentru optimizarea Strategiei de Specializare Inteligentă. Această inițiativă a reiterat viziunea S3 ca o abordare specifică locului, destinată să canalizeze resursele de cunoaștere și inovare în domenii selecte, unde regiunile dețin avantaje competitive (Smart Specialisation Platform).

În plus, Strategia Națională de Cercetare și Inovație pentru Specializare Inteligentă (ENEI) 2030, adoptată în iunie 2022, constituie un pilon strategic fundamental pentru consolidarea agendei naționale de specializare inteligentă. Această strategie stabilește șase priorități naționale, care sunt corelate cu specificitățile regionale ale fiecărei zone NUTS II, urmărind să maximizeze complementaritatea și sinergiile între diferitele niveluri teritoriale (Ani).

Pe măsură ce Portugalia navighează prin provocările implementării S3, accentul pus pe guvernarea îmbunătățită, implicarea activă a stakeholderilor și coordonarea între diferitele niveluri de guvernare devin esențiale. Optimizarea Strategiei Naționale de Cercetare și Inovație pentru Specializare Inteligentă 2030 oferă o oportunitate unică de a promova inovația în concordanță cu nevoile și potențialul specific fiecărei regiuni, consolidând astfel baza pentru o dezvoltare durabilă și incluzivă la nivel național și regional.

#### **5. Polonia – Regiunea Silezia**

Regiunea Silezia se evidențiază ca un centru industrial crucial în cadrul Poloniei, reușind să abordeze eficient provocările economice tipice ale națiunilor postcomuniste, în ciuda istoriei sale de dependență de minerit și sector metalurgic robust. De remarcat este faptul că regiunea și-a redus rapid disparitățile de dezvoltare față de cele mai avansate regiuni ale UE, atingând o rată remarcabilă de creștere a PIB-ului regional care a depășit 10% între 2007 și 2008. În consecință, a ocupat poziția a doua în Polonia în ceea ce privește PIB-ul per capita. În decursul ultimului deceniu, investițiile în cercetare și dezvoltare (C&D) în sectorul industrial au crescut de 1,7 ori, coincidând cu o scădere semnificativă a ratei șomajului la 9,9%, una dintre cele mai scăzute din Polonia. (Agentia pentru Dezvoltare Regionala Nord-Est, 2013)

Cu toate acestea, în perioada 2008-2009, regiunea s-a confruntat cu unele deficiențe competitive în comparație cu contrapartidele europene mai avansate. Acestea includ niveluri inadecvate de investiții în C&D în sectorul industrial și o concentrare limitată asupra cercetării aplicate. În ciuda creșterilor semnificative în cheltuielile pentru C&D, majoritatea au vizat în principal infrastructura fizică, cu investiții semnificativ mai mici în sectorul serviciilor, în ciuda potențialului său superior pentru difuzarea inovației. (Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, 2013)

Pentru a aborda aceste provocări, regiunea Silezia a elaborat o strategie de inovare strâns aliniată cu Strategia Europa 2020, accentuând promovarea colaborărilor trans-sectoriale și tranziția de la o economie concentrată pe minerit la una condusă de servicii. Această strategie a implicat măsuri pentru a spori atractivitatea regiunii pentru investiții, a încuraja înființarea de noi întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri), a facilita transferul de tehnologie și inovație, și a întări dezvoltarea capitalului uman în C&D. (Smart Specialisation Platform).

Sprijinul financiar pentru aceste priorități a provenit din programe operaționale desfășurate între 2007 și 2013, elaborate și implementate de autoritățile regionale și naționale în colaborare cu Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), Fondul Social European (FSE) și Fondul de Coeziune (FC). De remarcat este faptul că sprijinul european pentru ecosistemul regional de inovare a depășit contribuțiile naționale. Regiunea beneficiază de o autonomie mediu-ridică, permițând autorităților regionale să conducă formularea și implementarea strategiilor de dezvoltare, inclusiv Strategia Regională de Specializare Inteligentă, și să gestioneze resursele financiare, deși fără autoritatea de a impune noi taxe. Coordonarea execuției strategiei a căzut sub incidența Agenției Sileziene Superioare (GAPP) și a Biroului Maresalului. (Smart Specialisation Platform).

Concomitent cu elaborarea și implementarea Strategiei Regionale de Inovare, Silezia a demarat elaborarea unei Strategii de Promovare Regională, reflectând inițiativele din regiunile Nord-Pas-de-Calais și Ruhr. Această strategie își propune să rebranduiască regiunea de la imaginea sa concentrată pe minerit la una sinonimă cu pozitivitatea energetică, cuprinsă în noul slogan al regiunii.

## **6. Germania-Regiunea Berlin-Brandenburg**

În ultimii zece ani, creșterea economică a Regiunii Berlin-Brandenburg a înregistrat o scădere, în principal din cauza creșterii ratei șomajului, care a ajuns la aproximativ 15%. Cu toate că baza industrială a regiunii este relativ subdezvoltată, aceasta se evidențiază printr-o parte semnificativă din cheltuielile sale direcționate către Cercetare, Dezvoltare și Inovare (CDI), reprezentând 3,6% din PIB-ul regional – mai mult decât media națională și ținta Europa 2020. Cu toate acestea, majoritatea investițiilor în CDI provin din surse publice și adesea nu se aliniază cu nevoile reale ale sectorului privat, în timp ce investiția privată în această zonă a scăzut marginal. Deși s-a înregistrat o scădere a forței de muncă industriale, creșterea în sectorul serviciilor tehnologice a compensat, în special în capitală, unde numeroase companii majore în acest sector și-au deschis afaceri, alături de întreprinderile locale ale antreprenorilor. Regiunea se mândrește cu o rețea extinsă de instituții de învățământ superior și cercetare, incluzând 7 universități, 21 de universități de științe aplicate, 70 de centre de cercetare și 42 de centre tehnologice. (Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, 2013)

Berlinul, ca oraș capitală, beneficiază de un grad notabil de autonomie în comparație cu alte regiuni germane, în special în ceea ce privește legislația și alocarea bugetară. Această autonomie conferă autorităților regionale libertatea de a elabora și implementa politici de inovare, cu toate că unele măsuri de sprijin pentru inovare sunt coordonate și finanțate la nivel federal. Politicile educaționale provin, de asemenea, în principal și sunt puse în aplicare la nivel central. (Smart Specialisation Platform).

Cadru politic general pentru dezvoltarea clusterelor la nivelul Regiunii Berlin-Brandenburg—cunoscut sub numele de INNO BB – și propune să promoveze excelența regională în clusterelor specifice. Această inițiativă face parte dintr-o strategie mai largă pentru creștere competitivă în cadrul creării de valoare regionale. Politica se bazează pe beneficiile anticipate pe care membrii acestor clusteri le pot obține. (Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, 2013)

Privind înainte către perioada de programare 2014-2020, regiunea își propune să promoveze specializarea inteligentă prin diverse măsuri, inclusiv:

- Înființarea și îngrijirea de noi clusteri, precum și sprijinirea celor existenți.
- Elaborarea și revizuirea periodică a planurilor master ale clusterelor pentru a oferi o direcție strategică.
- Îmbunătățirea colaborării și angajamentului internațional.
- Maximizarea utilizării tehnologiilor transversale pentru a stimula inovarea.
- Facilitarea transferului de tehnologie de la instituțiile științifice către companiile orientate spre inovare.
- Menținerea forței de muncă specializate și foarte calificate în regiune.
- Înființarea clusterilor în sectoare cheie precum biotehnologie/medicală, TIC, media (industrii creative), tehnologii optice și sisteme de transport.

## 7. Italia – Regiunea Emilia-Romagna

Regiunea Emilia-Romagna funcționează pe un sistem de rețea, conectând orașele mici și mijlocii cu întreprinderi similare implicate în dezvoltarea tehnologică, producție și rețele de piață. În ultimii douăzeci de ani, cheltuielile pentru cercetare, dezvoltare și inovare (CDI) au depășit constant media națională, uneori depășind chiar și alte regiuni competitive din Europa. Acest lucru a condus la un număr semnificativ de invenții brevetate și o rată a ocupării forței de muncă care depășește 70%. În plus, regiunea se mândrește cu un patrimoniu cultural și natural bogat, includând orașe cu arhitectură de prestigiu, parcuri, zone protejate și coasta Mării Adriatice, făcându-l un important centru turistic din Italia. (Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, 2013)

În perioada 2007-2013, Programul Operațional Regional, cofinanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), a jucat un rol crucial în remodelarea economiei regionale. Programul a avut ca scop să ridice Emilia-Romagna la rangul unuia dintre cele mai avansate regiuni din Europa, prin sprijinirea investițiilor în companii și infrastructură, consolidarea competitivității acestora, stimularea creșterii economice pentru contracararea efectelor recesiunii economice și promovarea unui model de dezvoltare nou, fondat pe o economie bazată pe cunoaștere, eficientă din punct de vedere energetic și durabilă. (Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, 2013)

Concluziile studiilor de caz efectuate în Polonia, Germania și Italia subliniază conexiunea intrinsecă între transformarea economică și strategiile de specializare inteligentă ale regiunilor europene și factorii lor specifici de context, care includ istoria, resursele naturale, sectoarele economice tradiționale și poziționarea geografică. Adaptarea politicilor de inovare la cerințele specifice ale fiecărei regiuni este imperativă, iar adoptarea celor mai bune practici necesită o considerare atentă a particularităților locale. Cu toate acestea, anumite instrumente intrinseci strategiilor regionale de specializare inteligentă pot fi adaptate pentru aplicare în alte regiuni, după o evaluare riguroasă. De exemplu, rețeaua de poli tehnologici observată în Regiunea Emilia-Romagna ar putea servi ca un model valoros pentru Regiunea de Nord-Est. (Smart Specialisation Platform).

Toate strategiile de specializare inteligentă pornesc de la ideea că o regiune nu poate excela în toate domeniile științei, tehnologiei și inovației, impunând un proces meticulos de prioritizare, bazat pe analiza SWOT. De exemplu, în Regiunea Silezia, resursele de CDI sunt concentrate în sectoare precum protecția mediului, energia și industria metalurgică, datorită resurselor naturale și infrastructurii existente în regiune. Similar, în Regiunea de Nord-Est, sectoarele care merită prioritizate/specializate trebuie să fie conturate în funcție de prezența universităților, instituțiilor de cercetare și companiilor în domeniile respective, alături de dinamica activităților în aceste sectoare în ultimii ani.

### III. Studiul comparativ

Studiul comparativ privind guvernanta regională și strategiile de specializare inteligentă (S3) în România, Finlanda, Spania și Portugalia oferă o perspectivă complexă asupra modului în care aceste patru țări europene abordează provocările și oportunitățile dezvoltării regionale prin inovare și colaborare intersectorială.

| Aspecte                                                     | România                                                                                                                           | Finlanda                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Viziune Strategică</b>                                   | Viziune strategică pe termen lung orientată spre consolidarea ecosistemului de inovare și stimularea colaborării intersectoriale. | Orientare puternică spre inovație verde și digitalizare, cu scopul de a conduce Europa spre o economie neutra climatic.     |
| <b>Sectoare Prioritare</b>                                  | IT&C, energie, agroindustrie, bioeconomie, cu o concentrare pe transformarea digitală.                                            | Tehnologiile verzi, TIC, sănătatea și educația; accent pe economia circulară.                                               |
| <b>Provocări și Realizări</b>                               | Provocări în armonizarea strategiilor regionale; realizări în atragerea investițiilor în sectoare cheie.                          | Realizări în dezvoltarea tehnologiilor sustenabile; provocări în menținerea echilibrului între creștere și sustenabilitate. |
| <b>Inovație și Tehnologie</b>                               | Investiții în tehnologii digitale și de automatizare, cu scopul de a îmbunătăți competitivitatea.                                 | Lider în inovație și tehnologii verzi, cu investiții puternice în R&D.                                                      |
| <b>Participarea Comunității și Stakeholder-ilor</b>         | Eforturi de a îmbunătăți colaborarea între universități, afaceri și guvern pentru a stimula inovarea.                             | Colaborare extinsă cu sectoarele public, privat și academic pentru a stimula inovația.                                      |
| <b>Impact asupra Ocupării Forței de Muncă și Competențe</b> | Focalizare pe competențele digitale și antreprenoriale, cu programe de formare pentru a sprijini sectoarele prioritare.           | Accent pe dezvoltarea competențelor digitale și ecologice, creând noi locuri de muncă în economia verde.                    |
| <b>Sinergii cu Politici Globale/Europene</b>                | Alinierea la Strategia Europa 2020 și la obiectivele de dezvoltare durabilă, promovând inovația ca motor al creșterii.            | Aliniere cu obiectivele Pactului Verde European, promovând o tranziție justă și incluzivă.                                  |

| Aspecte                                                     | Spania                                                                                                                     | Portugalia                                                                                                            |
|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Viziune Strategică</b>                                   | Implementare adaptată la diversitatea regională, cu accent pe convergență și coeziune în UE.                               | Integrare a strategiilor regionale într-un cadru național, promovând inovarea și cercetarea ca motoare de dezvoltare. |
| <b>Sectoare Prioritare</b>                                  | Agricultura, turismul, tehnologiile informației, cu variații regionale pronunțate.                                         | Tehnologiile marine, energia, turismul, agroalimentar, cu un accent pe sinergia între sectoare.                       |
| <b>Provocări și Realizări</b>                               | Divergențe regionale ca provocare; succes în adaptarea strategiilor S3 la contexte locale.                                 | Complexitatea guvernancei ca provocare; succes în promovarea participării active a comunității în S3.                 |
| <b>Inovație și Tehnologie</b>                               | Diversitate în adoptarea tehnologiei, cu inițiative inovatoare la nivel regional.                                          | Focus pe tehnologii emergente și start-up-uri, cu încurajarea inovației deschise.                                     |
| <b>Participarea Comunității și Stakeholder-ilor</b>         | Inițiative regionale pentru a îmbunătăți participarea comunităților locale și a stakeholder-ilor în dezvoltarea economică. | Procese participative în elaborarea și implementarea S3, implicând actori din toate sectoarele.                       |
| <b>Impact asupra Ocupării Forței de Muncă și Competențe</b> | Eforturi de recalificare și dezvoltare a competențelor în sectoare strategice, adresând nevoile pieței de muncă regionale. | Investiții în educație și formare profesională, vizând alinierea competențelor cu nevoile industriilor emergente.     |
| <b>Sinergii cu Politici Globale/Europene</b>                | Coordonare cu politicile UE pentru coeziune și dezvoltare regională, căutând sinergii cu fondurile europene.               | Integrarea obiectivelor S3 în strategiile de coeziune ale UE, cu accent pe inovație și sustenabilitate.               |

|                               | <b>Silezia, Polonia</b>                                                                                                                                                                                                                          | <b>Berlin-Brandenburg, Germania</b>                                                                                                                                                                                 | <b>Emilia-Romagna, Italia</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <b>România – Regiunea Sud-Est</b>                                                                                                                                                  |
|-------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Viziune Strategică</b>     | Trecerea de la un sector minier la o economie bazată pe servicii, cu accent pe sprijinirea legăturilor intersectoriale și creșterea atractivității regiunii pentru investiții.                                                                   | Dezvoltarea și implementarea unei politici de inovare orientate către clustere, menținând și creșterea competitivității regionale.                                                                                  | Transformarea într-una dintre cele mai avansate regiuni europene, sprijinind investițiile în companii și infrastructură pentru a le consolida competitivitatea, stimulând creșterea economică pentru a depăși efectele crizei economice și promovând un nou model de dezvoltare, bazat pe o economie a cunoașterii, eficientă energetic și durabilă. | Dezvoltarea unei abordări strategice a dezvoltării economice bazată pe cercetare și inovare, pentru a stimula competitivitatea și reducerea decalajului față de alte regiuni.      |
| <b>Sectoare Prioritare</b>    | Servicii tehnologizate, transfer tehnologic, inovare, întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri), capital uman.                                                                                                                                    | Tehnologii avansate, industrie, servicii tehnologizate, biotehnologie/medical, TIC, media (industrii creative), tehnologii optice și sisteme de transport.                                                          | Dezvoltare tehnologică, producție, rețele de piețe, turism, cultură și mediu.                                                                                                                                                                                                                                                                        | Inginerie și transport naval, Industria confecțiilor, Agro-alimentar și biotehnologii, Acvacultură și pescuit, Turism și TIC.                                                      |
| <b>Provocări și Realizări</b> | Creșterea PIB-ului regional și reducerea șomajului, cu accent pe creșterea investițiilor în cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) în sectorul industrial, dar cu orientare redusă a fondurilor către cercetarea aplicativă și sectorul serviciilor. | Declin al creșterii economice, creștere a șomajului, finanțare insuficientă a inovării din sectorul privat, dar procent ridicat al cheltuielilor alocate Cercetării-Dezvoltării-Inovării (CDI) din fonduri publice. | Creșterea cheltuielilor în cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) peste media națională, generând un număr ridicat de patente de invenție înregistrate și o rată a ocupării forței de muncă de peste 70%. Reconfigurarea economiei regionale prin Programul Operațional Regional cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR).          | Analiză robustă a activelor și tehnologiilor regionale, mobilizarea resurselor materiale și umane pentru cercetare și inovare, identificarea domeniilor cu potențial de excelență. |
| <b>Inovație și Tehnologie</b> | Elaborarea unei strategii de inovare aliniată cu obiectivele Strategiei Europa 2020, sprijinirea IMM-urilor, promovarea transferului tehnologic și a inovării, dezvoltarea capitalului uman din CDI.                                             | Investiții în infrastructura și ecosistemul de inovare, dezvoltarea clusterelor, stimularea transferului tehnologic și crearea de clustere în sectoare cheie.                                                       | Implicare activă a IMM-urilor în dezvoltarea tehnologică și inovare.                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Implementarea tehnologiilor de ultimă generație, valorificarea rezultatelor științifice, promovarea inovării și a cercetării în sectoarele prioritare.                             |

|                                                             | <b>Silezia, Polonia</b>                                                                                                                                                                                                                                          | <b>Berlin-Brandenburg, Germania</b>                                                                                                                                                                                                                                    | <b>Emilia-Romagna, Italia</b>                                                                                                                                                   | <b>România – Regiunea Sud-Est</b>                                                                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Participarea Comunității și Stakeholder-ilor</b>         | Consultare și implicare a IMM-urilor, autorităților regionale și naționale, instituțiilor de învățământ superior și organizațiilor de cercetare în implementarea politicilor de inovare și dezvoltare economică.                                                 | Consultare și implicare a companiilor, instituțiilor de învățământ superior, institutelor de cercetare și organizațiilor guvernamentale și non-guvernamentale în dezvoltarea și implementarea politicilor de inovare.                                                  | Consultare și implicare a IMM-urilor, universităților, organizațiilor guvernamentale și non-guvernamentale în elaborarea și implementarea strategiilor de dezvoltare regională. | Implicarea actorilor cheie de la nivel regional în elaborarea strategiei, consultări cu mediul de afaceri, instituții de învățământ superior, autorități publice și ONG-uri.                                                                                        |
| <b>Impact asupra Ocupării Forței de Muncă și Competențe</b> | Creșterea ocupării forței de muncă în sectorul serviciilor tehnologizate și al IMM-urilor, adaptarea forței de muncă la cerințele economiei moderne.                                                                                                             | Creșterea locurilor de muncă în sectoarele tehnologizate și în clusterul de inovare, adaptarea forței de muncă la cerințele economiei moderne.                                                                                                                         | Creșterea ratei de ocupare a forței de muncă la peste 70% și dezvoltarea competențelor adaptate la cerințele economiei moderne.                                                 | Creșterea calificărilor și a competențelor în domeniile prioritare, adaptarea forței de muncă la cerințele pieței.                                                                                                                                                  |
| <b>Sinergii cu Politici Globale/Europene</b>                | Cofinanțarea și coordonarea cu programele operaționale europene, în special Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), Fondul Social European (FSE) și Fondul de Coeziune (FC), în conformitate cu obiectivele și prioritățile stabilite la nivel european. | Aderarea la politici și inițiative europene precum Strategia Europa 2020, promovarea cooperării internaționale și valorificarea tehnologiilor încrucișate conform direcțiilor stabilite de Uniunea Europeană pentru promovarea inovării și competitivității regionale. | Aderarea la directive și politici europene pentru promovarea inovării, dezvoltare durabilă și creșterea economică regională.                                                    | Alinierea strategiei regionale cu obiectivele și politicile europene, inclusiv Strategia Europa 2020 și Ghidul European pentru dezvoltarea Strategiilor de Specializare Inteligentă (RIS3), pentru a beneficia de finanțare și sprijin din partea Uniunii Europene. |

## Concluzie

Concluzia acestui studiu comparativ privind guvernanta regională și strategiile de specializare inteligentă (S3) în România, Finlanda, Spania, Portugalia, Silezia, (Polonia), Berlin-Brandenburg (Germania), Emilia-Romagna (Italia) subliniază importanța adaptării și

implementării flexibile a strategiilor de dezvoltare la contextul specific al fiecărei regiuni, pentru a stimula inovația și dezvoltarea durabilă.

Prin analiza acestor patru țări, se observă că fiecare dintre ele adoptă o abordare distinctă față de S3, reflectând diversitatea lor socioeconomică și prioritatea sectoarelor. România și Portugalia se concentrează pe consolidarea ecosistemelor lor de inovare și stimularea colaborării între diferite sectoare, în timp ce Finlanda prioritizează inovația verde și sustenabilitatea, aliniindu-se cu obiectivele Pactului Verde European. Spania, pe de altă parte, evidențiază necesitatea adaptării strategiilor S3 la diversitatea sa regională, pentru a promova convergența și coeziunea în cadrul Uniunii Europene.

În ciuda diferențelor, toate țările evidențiază rolul important al guvernantei regionale eficiente și al participării active a comunității și a stakeholder-ilor în procesul de dezvoltare regională. Importanța colaborării între sectorul public, cel privat și societatea civilă este un factor comun, subliniind nevoia de a îmbunătăți coordonarea și alinierea obiectivelor și resurselor regionale.

Provocările întâmpinate, precum suprapunerea responsabilităților, complexitatea guvernantei și necesitatea recalibrării strategiilor pentru a răspunde nevoilor specifice regionale, sunt necesare pentru optimizarea implementării S3. În același timp, realizările în domeniile tehnologiei verzi, inovației deschise și dezvoltării competențelor arată potențialul semnificativ al S3 de a contribui la creșterea economică inteligentă, sustenabilă și incluzivă.

Concluzionând, acest studiu comparativ evidențiază importanța adaptării strategiilor de specializare inteligentă la specificitățile și nevoile regionale, precum și necesitatea unei guvernante regionale eficiente și a unei colaborări strânse între toți actorii implicați. Pentru a avansa în direcția dezvoltării durabile și a inovației, este esențial ca fiecare regiune să valorifice punctele sale forte, să abordeze provocările specifice și să se alinieze cu politicile globale și europene, promovând astfel o creștere economică incluzivă și sustenabilă.

## Bibliografie

1. Agentia pentru Dezvoltare Regionala Nord-Est. (Noiembrie 2013). Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Nord-Est: Bune Practici de la Nivelul Uniunii Europene în Elaborarea și Implementarea Strategiilor de Specializare Inteligentă. Document elaborat în cadrul proiectului cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională prin POAT 2007 – 2013. Consultant: Avenza Consulting SRL, Iasi.
2. Capello, R. &. (2016). From Theory to Practice in Smart Specialization Strategy: Emerging Limits and Possible Future Trajectories. *European Planning Studies*, 24(8), 1393-1406.
3. Comisia Europeană. (2023). Revolutionizing growth: EU's smart specialisation strategies unleash regional powerhouses.
4. Foray, D. (2015). Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy. *Routledge*.
5. Foray, D. D. (2009). Smart specialisation – The concept. *Knowledge Economists Policy Brief*, 100-104.
6. Hooghe, L. &. (2003). Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-level Governance. *American Political Science Review*, 97(2), , 233-243.
7. Iacobucci, D. &. (2016). Relatedness and Connectivity in Technological Domains: Missing Links in S3 Design and Implementation. *European Planning Studies*, 24(8) , 1511–1526.
8. Isaksen, A. &. (2016). Innovation in Space: The Mosaic of Regional Innovation Patterns. *Oxford Review of Economic Policy*, 32(1), 122-140.

9. Laranja, M. E. (2020). Smart Specialisation Strategies and Regional Convergence in Portugal.
10. Madeira, P. M.-A. (2021). Smart Specialisation Strategies and Regional Convergence: Spanish Extremadura after a Period of Divergence. *Economies*, 9(4) , 138.
11. McCann, P. &-A. (2015). Smart Specialization, Regional Growth and Applications to European Union Cohesion Policy. *Regional Studies*, 49(8) , 1291-1302.
12. McCann, P. &-A. (2013). Transforming European regional policy: A results-driven agenda and smart specialization. *Oxford Review of Economic Policy*, 29(2) , 405-431.
13. Meyer, C. (2022). Social Innovation Governance in Smart Specialisation Policies and Strategies Heading towards Sustainability: A Pathway to RIS4? *Social Sciences*.
14. Pierre, J. (2000). Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy. *Oxford University Press* .
15. Pierre-Alexandre Balland, R. B. (2015). Proximity and Innovation: From Statics to Dynamics. *Regional Studies* , 907-920.
16. Rodríguez-Pose, A. (2013). Do institutions matter for regional development? *Regional Studies*, 47(7) , 1034-1047.